

A PTE BTK Neveléstudományi Intézet nemzetköziesítése során kiemelt figyelmet kap Kárpát-medencei szakmai kapcsolatrendszerünk. Egyfajta védőháló szövéséhez való hozzájárulás mindenkori szándékunk ezáltal: közös kincsünk, a magyar nyelv szaknyelvi használatának, fenntarthatóságának ápolása. Jelen kötet által is törekszünk arra, hogy a címben jelzett, fókuszba helyezett tematikát és célcsoportokat érintően megvalósulhasson a partnerintézményeink közötti diszkusszió. Az e műhelyekben tevékeny szakemberek közötti kapcsolatok építéseként, szakmai eszmecserénk megerősítéseként, rendszerszintre emeléseként, kutatói- és publikációs együttműködés megvalósításaként értelmezzük e gyűjteményt.

ÖVIRÉNI KÖVETEM
MAGYAR TANNYELVŰ TÁMÓDÓKÉPZŐ KAR, SZABADKA
УНИВЕРСИТЕТ В БОДИМ-САДЪ
УЧИТЕЛСКИ ФАКУЛТЕТ НА МАГАРСКОМ НАСТАВНОМ ЈЕЗИКУ У СУБОТИЦИ

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR TANNYELVŰ PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS NEVELÉSTUDOMÁNYI KUTATÁS AKTUÁLIS ÉS TÖRTÉNETI TÁRHÁZÁNAK ÉRTÉKEI

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR TANNYELVŰ PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS NEVELÉSTUDOMÁNYI KUTATÁS AKTUÁLIS ÉS TÖRTÉNETI TÁRHÁZÁNAK ÉRTÉKEI

Pécs
2022

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A kárpát-medencei magyar tannyelvű pedagógusképzés és neveléstudományi kutatás aktuális és történeti tárházának értékei

Szerkesztette:

Dr. habil. Dezső Renáta Anna

Dr. habil. Orsós Anna

Dr. Ács Marianna

Dr. Huszár Zsuzsanna

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet

Pécs
2022

A kötet megjelenését a „Korszerű egyetem a modern városban:
Értékközpontúság, nyitottság és befogadó szemlélet egy 21. századi felsőoktatási modellben” című
EFOP-3.4.3-16-2016-00005 kódszámú projekt támogatta

Szerkesztette:

Dr. habil. Dezső Renáta Anna
Dr. habil. Orsós Anna
Dr. Ács Marianna
Dr. Huszár Zsuzsanna

Lektorálta:

Dr. habil. Dezső Renáta Anna
Dr. habil. Orsós Anna
Dr. Ács Marianna
Dr. Huszár Zsuzsanna
Sándor-Schmidt Barbara
Ábrahám Gréta

Nyomdai előkészítés:

Kiss Tibor Noé

Kiadó:

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet

Felelős kiadó:

Dr. habil. Híves-Varga Aranka
intézetigazgató

Borítóterv:

Preisendörfer Tímea – Ábrahám Gréta

Nyomtatta és kötötte:

Bolko-Print. Kft. (7631, Pécs, Füzes dűlő 23.)
Ügyvezető: Szabó Péter

© Szerzők, 2022

ISBN: 978-963-626-027-9

Pécs

2022

Tartalomjegyzék

Dezső Renáta Anna:

Pedagógusképzés és neveléstudományi kutatás – magyarul. Credo és előszó5

Aktuális pedagógusképzési körkép

Gerner Zsuzsanna:

A magyarországi pedagógusképzés aktuális kihívásai9

Orsós Anna – Cserti Csapó Tibor – Lakatos Szilvia – Vezdén Katalin:

Romológia a Pécsi Tudományegyetemen17

Demény Piroska:

Az erdélyi magyar tanítóképzés pedagógiai gyakorlatának 21. századi korszerűsítési kísérletei27

Hutterer Éva:

A pedagógusképzés megújuló rendszere Ukrajnában33

Takács Márta:

Az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karának múltja, jelene és jövőképe43

Pintér Krekić Valéria:

Akkreditációs folyamatok a szerbiai pedagógusképző intézményekben53

Kovács Cintia:

Az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
konferenciái, akkreditált pedagógus-továbbképzései, folyóiratai59

Történeti mozaikok

Takács Zsuzsanna Mária:

A pécsi pedagógusképzés kezdetei69

Ozsváth Judit:

A magyar tanárjelöltek helyzete Kolozsváron a két világháború között77

Szabó-Thalmeiner Noémi:

A szatmárnémeti tanítóképzés története83

Depcsinszka Ivett:

Az oktatás és pedagógusképzés helyzete Kárpátalján (Podkarpatszka Ruszban)
a Csehszlovák Köztársaság kötelékében (1919–1939)91

Kutatás közben

Huszár Zsuzsanna – Tóth Péter – Horváth Kinga – Baka Patrik –

Strédl Terézia – Nagy Melinda – Pukánszky Béla – Németh András:

Szlovákiai magyar pedagógusok véleménye a foglalkozásukhoz kapcsolódó néhány kérdésben99

Dezső Renáta Anna:

A gardneri intelligenciaelmélet alkalmazási lehetőségei a Kárpát-medencei
magyar tanítási nyelvű pedagógusképzésben109

Bálint Ágnes:

Játék és tanulás117

Zsoldos-Marchis Julianna:

Játék és játékosítás matematika órán123

Szállasy Noémi:

A zöld ötven árnyalata – természettudományok oktatása az erdélyi pedagógusképzésben131

Csopák Éva:	
Olvasás- és írástanítás a beregszászi magyar tannyelvű iskolák példáján	137
Kalmár Laura:	
Az Újvidéki Balettiskola Tanulóinak kulturális és higiéniai szokásai	147
Fóris-Ferenczi Rita:	
De Anyu!	157
A kötet szerzői.....	159

Csopák Éva

Olvasás- és írástanítás a beregszászi magyar tannyelvű iskolák példáján

Absztrakt

Kutatásunk az írás és olvasás tanításának folyamatát, módszereit mutatja be a többnyelvű környezetben lévő beregszászi magyar tannyelvű iskolák első osztályainak példáján keresztül. A kutatás folyamata:

– *kérdőívek magyar és ukrán nyelven (módszertani ellátottság, illetve alkalmazott módszerek).*

– *interjúkat készítettünk a már korábban megkeresett pedagógusokkal, azért, hogy szélesebb körű információhoz jussunk a feltett kérdésekkel kapcsolatban.*

A kitöltött kérdőívek, illetve az interjúalanyok válaszai alapján megállapíthattuk, hogy annak ellenére, hogy az anyanyelvi oktatás javult az elmúlt évekhez képest, az államnyelven történő olvasás és írás tanítása még mindig sokkal nagyobb módszertani támogatottságot kap. Ami az államnyelvi oktatást illeti – szintén javulás történt, hiszen a legutóbbi kiadású ukrán nyelvű ábécéskönyv már figyelembe veszi az anyanyelvi oktatást és arra épít.

Kulcsszavak: *írás- és olvasástanítás többnyelvű környezetben, módszertani felszereltség, beregszászi iskolák, módszertani ellátottság.*

Az írás és olvasás tanításának kérdése mindig is fontos szerepet fog betölteni az oktatás folyamatában, hiszen ez adja meg mindazt az alapot, melyre a későbbiekben építeni tudunk. Ahhoz pedig, hogy ezt a folyamatot a gyerekek megfelelően el tudják sajátítani, nem mindegy, hogy milyen módszereket használ a pedagógus, illetve milyen módszertani ellátottsággal rendelkezik az adott intézmény. Mindezek olyan szempontok, illetve befolyásoló tényezők, melyek nagy hatással vannak arra, hogy a tanulók milyen szinten és módon tudják elsajátítani az írás és olvasás folyamatát, illetve képességét.

Jelen kutatás azzal a céllal fogalmazódott meg, hogy feltárjuk a beregszászi magyar tannyelvű iskolák pedagógusainak írás- és olvasástanítási módszereit anyanyelven. Mindezt abból a célból tesszük, hogy betekintést nyerjünk az adott iskolák módszertani ellátottságára, a pedagógusok által használt módszerekre és összehasonlítsuk az államnyelvi, illetve az anyanyelvi oktatás módszereit.

A kutatás elvégzéséhez kvantitatív kutatási módszert alkalmazunk, vagyis kérdőíveket küldünk ki, melyek segítségével a következő adatokra szeretnénk rálátást kapni: a pedagógus általános adatai (hol szerezte pedagógiai végzettségét, mióta dolgozik az adott munkakörben, stb), milyen tanterv alapján oktatják az írást és olvasást (ki a szerzője, mikor jelent meg, hogyan jutott el a pedagógushoz, mi a véleménye róla), milyen olvasás-, illetve írástanítási módszert használ (milyen előnyeit, illetve hátrányait érzékeli az alkalmazott módszereknek), valamint milyen módszertani ellátottsággal rendelkezik az adott intézmény (van-e elegendő példány ezekből az eszközökből, pl. ábécéskönyv, írásminta, olvasókönyv, stb). A kérdőív utolsó kérdéseként olyan innovatív javaslatok megtételére van lehetőségük a kitöltő pedagógusoknak, mely(ek) által ők javítanák az eredményességet, a módszertani ellátottságot.

Az olvasás és az írás tanítása

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban hagyományosan szintetikus módszerekkel, leginkább hangoztató-elemző-összetevő módszerrel tanítanak olvasni anyanyelven (1945 előtt a fonomimika módszerét használták). Ehhez elnyújtott írástanítási módszert párosítanak, formáját tekintve pedig a dőlt betűs írást használják. Az iskolákban és tanítóképzésben jelenlévő olvasástanítási szokások Kutlán István ábécéskönyvéhez (1947) és az azután lévő Ónody Géza Betűországához (első megjelenés 1965) nyúlnak vissza. A Betűországhoz írásminta is tartozott. Az említett ábécéskönyvből, és annak újonnan kiadott változataiból közel 40 évig tanítottak a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban, sőt néhol még napjainkban is előveszik segítségként. Túlélte a Szovjetunió megszűnését, kivették belőle a szociológiai ideológiákat, és egészen 2003-ig ez volt az egyetlen hivatalos magyar ábécéskönyv Kárpátalján (ÓNODY, 1995).

2003-ban azonban új alternatívaként megjelent Tóth Dóra (beregí nyugdíjas tanítónő) Ábécéskönyv című tankönyve (TÓTH, 2003, 2012). Módszerben nem különbözött elődjétől, a különbség csupán annyi, hogy ez szótagolva tanít olvasni. Ehhez a könyvhöz nem tartozott írásminta, ezért az írástanításhoz még mindig az Ónody-félet használták, melyet némileg frissítettek és újonnan kiadtak.

Az 1990-es évek eleje (Ukrajna függetlenné válása, a határnyitás, határmenti régiók együttműködése) változást hozott az olvasástanítás egyhangú gyakorlatába. Tolnai Gyuláné heurisztikus olvasástanítási programja ugyanis megjelent a kárpátaljai magyar olvasástanításban. Segélycsomagok keretén belül jutottak el hozzánk az olvasókönyvek, az írásminták, a nagy programfal, a tanulók számára a kis programfal. (TOLNAI, 1991). Mindezek ellenére Ukrajnában sohasem vált hivatalosan elfogadott programmá a Tolnai- módszer. A tanítók leginkább az Ónody-féle Betűországot egészítették ki a Tolnai programcsalád olvasókönyveivel és írásmintáival. Különböző továbbképzéseket is szerveztek a tanítóknak annak érdekében, hogy el tudják sajátítani a Tolnai-módszer sajátosságait, de mindez nem járt túl sok sikerrel, nem érte el a várt népszerűséget régióinkban. (BEREGSZÁSZI – KOLOZSVÁRI-NAGY, 2019:154-155).

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák tankönyv ellátottságában nagy szerepet játszik a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség (KMPSZ), amelynek Tankönyv- és Taneszköz Tanácsa számos kiadványt és módszertani segédletet nyújtott a kárpátaljai magyar pedagógusoknak és iskoláknak az elmúlt 25 évben. A KMPSZ kiadásában jelent meg például Béresné Bossányi Klára Éva Kisiskolás című olvasókönyve 1.-2. osztályosok számára, mely arra hivatott, hogy a Tóth Dóra-féle Ábécéskönyvet egészítse ki, mely nagyon kevés gyakorló szöveget tartalmaz (BÉRESNÉ BOSSÁNYI, 2004). Ez a kiadvány olyan feladatokat is tartalmazott, mely az írás gyakorlására szolgált.

A 2018/2019-es tanévtől az új tantervnek megfelelően új tankönyv is jelent meg a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályában. Ez a tankönyv nem más, mint a Batori-Dzjapko féle ábécéskönyv, melynek szerzői Batori Mária és Dzjapko Zsuzsanna. Ez a tankönyv az ukrán oktatási minisztérium támogatását élvezhette, és Szvit Kiadó adta ki, két részben. A magyar iskolák 1. osztályai számára ez az államilag elfogadott tankönyv (BEREGSZÁSZI – KOLOZSVÁRI-NAGY, 2019).

A szaktárca végül is, bár nem elsőre, de elfogadta az ajánlatot és jóváhagyta a magyarországi ábécéskönyvek használatát a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályaiban. A minisztériumi engedély birtokában a kárpátaljai magyar iskolák ábécéskönyvet, kétrészes olvasásmunkafüzetet, valamint a hozzátartozó írásmintát (Falusiné Varga et al., 2016; Nagy-Kóródi, 2016) is kaptak a KMPSZ közvetítésével a magyarországi Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) jóvoltából. Ezt a tankönyvcsomagot a kárpátaljai magyar iskolák 2018 őszén meg is kapták, igaz nem szeptemberben, hanem 1-2 hónap csúszással.

Ezek a magyarországi tankönyvek is az általunk használt hangoztató-elemző-összetevő módszert alkalmazzák, melyhez elnyújtott írástanítás tartozik, az olvastatás gyakorlata pedig szótagolva történik. Az írásformát tekintve viszont különbséggel találkozhatunk. Magyarországon ugyanis az álló írásformát oktatják, és ez jelenik meg ebben a tankönyvcsomagban is, míg nálunk, Kárpátalján a dőlt (kéz)írás formát tanítjuk (BEREGSZÁSZI – KOLOZSVÁRI-NAGY, 2019).

A kutatása menete és eredményeinek elemzése

A minta kiválasztása során figyelembe vettük, hogy Beregszász a kárpátaljai magyar nyelvű oktatás egyik középpontja, ezért a kutatás során a beregszászi magyar tannyelvű iskolák első osztályát vizsgáltuk. Ide tartozik a Beregszászi 3. Számú Zrínyi Ilona Középiskola (az új törvények folytán jelenlegi megnevezése Beregszászi Zrínyi Ilona Líceum), a Beregszászi 4. Sz. Kossuth Lajos Középiskola (jelenleg Beregszászi Kossuth Lajos Líceum), a Beregszászi 6. Számú Általános Iskola (jelenleg Beregszászi Horváth Anna Gimnázium), a Beregszászi 7. Számú Általános Iskola és a Beregszászi 10. Sz. Középiskola. Az említett iskolák első osztályban tanító pedagógusai vettek részt kutatásunkban.

Eredmények

Az anyanyelvi kérdőívek kitöltésének száma a pandémai okozta zavarok következtében alacsony lett. A pedagógusok hatványozottan leterheltek, ezért a kitöltés száma az elvártakhoz képest cselély lett. A kérdőíveket összesen 6 pedagógus töltötte ki (N=6). A kitöltők 100%-a nő nemű, ami részben annak következményeként tartható számon, hogy a pedagógus szakma, ezen belül pedig még inkább az alsós tanítók társadalma feminizálódott.

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy milyen végzettséggel rendelkeznek a pedagógusok. Az alábbi ábra alapján jól látható, hogy a hatból négy pedagógus rendelkezik tanítóképzői végzettséggel, egy szakközépiskolai/szaggimnáziumi végzettséggel, egy BA diplomával, ketten MA diplomával és egy tanító specialist diplomával. Értelemszerűen a számok között vannak átfedések, tehát van olyan pedagógus, aki egyszerre több diplomával is rendelkezik a felsoroltak közül.

A harmadik kérdés arra vonatkozott, hogy melyik intézményben szereztek pedagógiai vonatkozású végzettségüket. A kitöltők közül hárman a Munkácson szereztek diplomájukat, ketten a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, egy pedagógus pedig a Nyiregyházi Bessenyi György Tanárképzőben.

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy milyen nyelven folytatták tanulmányaikat. Az ábrából kiderül, hogy hatan (vagyis mindenki) választotta a magyar nyelv lehetőségét és ketten az ukránt is. Ebből arra következtethetünk, hogy azon pedagógusoknak, akiknek több diplomájuk is van, nem minden képzést magyar nyelven végeztek.

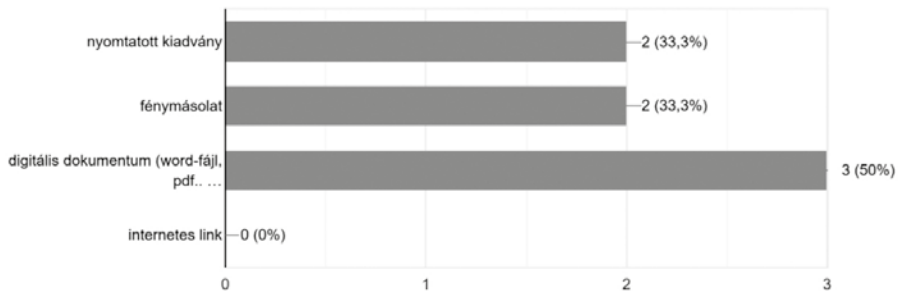
Az ötödik és a hatodik kérdés arra kérdezett rá, hogy hány éves pedagógiai munkatapasztalattal rendelkezik, illetve, hogy hány éve dolgozik az adott munkakörben. A két kérdésre adott válaszok teljesen megegyeznek egymással, ami arra enged következtetni, hogy a kitöltők nem pályaelhagyók, és ugyanazon a területen dolgoztak az adott időintervallumban.

A kitöltők 100%-ban igennel válaszoltak arra a kérdésre, hogy van-e tanterv, ami alapján az első osztályban tanít olvasást és írást. A következő kérdésre adott válaszok, miszerint milyen tantervvel dolgoznak már nem ennyire egyhangú. Ketten a Szergejsuk Júlia által kidolgozott tantervet nevezték meg, volt, aki a Magyar Oktatási Hivatal által kiadott időterv alapján dolgozik, voltak, akik ismeretlen szerzőt írtak, és olyan is, aki tankönyvszerzőket nevezett meg.

Arra a kérdésre, hogy hogyan jutottak hozzá az adott tantervhez, a következő válaszok születtek (v.ö 1. diagram)

Milyen formában jutott el Önhöz a tanterv?

6 válasz

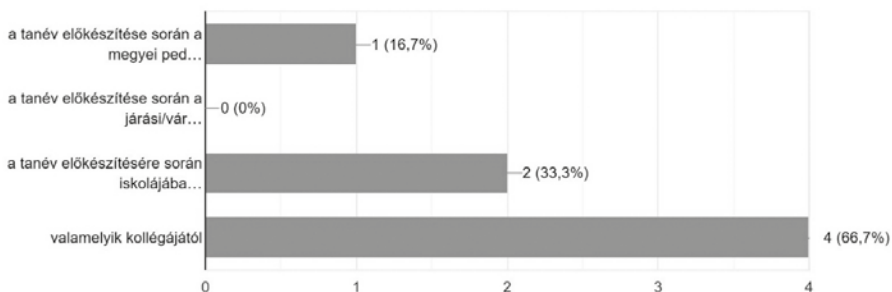

1. diagram: Tantervek formája

Hogy hogyan, kitől, milyen oktatási szervtől vagy fórumtól jutott hozzá a tantervhez a többség azt a lehetőséget választotta, hogy valamelyik kollégájától kapta. Volt azonban olyan is, aki a tanév előkészítése során a megyei pedagógus-továbbképző intézettől jutott hozzá, valamint ketten a tanév előkészítése során iskolájában a módszertani értekezleten kapta meg. A válaszok között található átfedést, ezek alapján pedig levonhatjuk azt a következtetést, hogy volt, aki két helyről is hozzájutott az adott (vagy két különböző) tantervhez (v.ö. 2. diagram)

Hogyan, kitől, milyen oktatási szervtől/fórumtól jutott hozzá a tantervhez?

6 válasz

2. diagram: Tantervek elérése

Ezután a tanterv pozitívumaira, illetve negatívumaira kérdeztem rá a pedagógusok személyes véleménye, illetve tapasztalatai alapján. Ez egy nyitott kérdés volt a kérdőívben, tehát a kitöltők szabadon leírhatták, hogy hogyan érznek, mit tapasztaltak a tanterv kapcsán.

P1: „Következetes, de lassú tempójú, illeszkedik a tankönyvhöz”

P2: „Mivel a tanterv a tankönyvvel párhuzamos, jól lehet haladni a tanítással. Ami negatívum, hogy a mi magyar iskolánkban kevesebb óraszám jut az anyanyelvre.”

P3: „Az előbbi sokkal jobb volt”

P4: „Negatívum: kevés a begyakorlásra adott óraszám.” P5: „Én több órát szentelnék egy-egy betű tanítására.”

P6: „Megfelel a tankönyv témáinak, kicsit kevés a begyakorlás.”

Amit a válaszok alapján megfigyelhetünk az az, hogy szinte mindegyik kitöltőnél visszatérő negatív motívumként jelenik meg a kevés óraszám megemlítése. Tehát a kisebbségi oktatás helyzete a többségi környezetben még mindig az elvárásokon alul marad. A gyerekeknek és a pedagógusoknak kevés idejük marad arra, hogy megfelelően el tudják sajátítani a tananyagot – jelen esetben az írást és az olvasást.

Az olvasástanítás módszeréről feltett kérdésre a következő válaszok születtek. Csak szintetikus módszert hárman írtak, az egyik kitöltő a szintetikus mellé a képolvasás módszerét is hozzákapcsolja, van, aki az analitikus-szintetikus módszert alkalmazza, továbbá van olyan, aki vegyesen használja a módszereket. A következő kérdésekben a használt olvasástanítási módszer előnyeire, illetve hátrányaira kérdeztünk rá. Az alábbi táblázatban a kitöltők tapasztalatait figyelhetjük meg a használt módszerrel összekapcsolva.

Módszer	Pozitívumok	Negatívumok
P1: „szintetikus + képolvasó”	„Nagyban segíti a helyesírás kialakulását”	„Diszlexia esetén hátrányos”
P2: „vegyes”	„Mivel nem egy konkrét módszert használok, az általam kipróbált és eredményesnek tartott elemeket veszem ki.”	„Később alakul ki az értő olvasás”
P3: „szintetikus”	„Gyorsabban tanulnak meg olvasni”	„Nincs hátránya, szerintem.”
P4: „szintetikus”	„Segíti ez a módszer a jó helyesírás kialakulását.”	„Kevés figyelem jut a szövegértésre”
P5: „analitikus-szintetikus”	„Segíti a jó helyesírás kialakítását, és a gyermekbármit képessé válik elolvasni.”	„Nincs hátrány”
P6: „szintetikus”	„Gyorsan megtanulnak olvasni, segíti a jó helyesírás kialakulását”	„Túlságosan hosszadalmas, és hogy nem fordít kellő figyelmet a szöveg értelmezésére.”

1. táblázat: *Módszertani tapasztalatok*

A fenti táblázatból láthatjuk, hogy a pedagógusok a szintetikus olvasástanítási módszer egyik legjellemzőbb pozitívumaként a helyesírás kialakulását említik. Hátrányként leginkább az az értő olvasás kialakulásának hiányát tartják, valamint az is megjelenik negatívumként, hogy diszlexia esetén hátrányos módszerként tapasztalták.

Az írástanítás módszerére vonatkozó kérdésre minden kitöltő egyhangúan a párhuzamos írástanítást választotta.

Az alábbi táblázatban láthatjuk a használt módszer (párhuzamos írástanítás) előnyeit és hátrányait a kitöltők tapasztalatai alapján:

Előnyök	Hátrányok
P1: „Egyszerre jegyzik meg az írott, nyomtatott betűképeket”	„Semmilyen”
P2: „Egyidejűleg tanítom a kis és nagybetűk írását.”	„Nincs hátrány”
P3: „A tanult betűt egyidőben megtanulják írni is, így gyorsabb az elmélyítésfolyamata”	„Nem tapasztaltam hátrányt”
P4: „Egyszerre tanulják meg olvasni és írni a betűket, így jobban rögzül a betű.”	„Nincs hátránya.”
P5: „A látás-hallás-kiemítés -leírás ez a 4-esegységében tanítja a betűket leírni és összeolvasni.”	„Nekem bevált ez a módszer!”
P6: „Egyszerre tanulja a betű olvasását az írással”	„Szerintem jó módszer”

2. táblázat: Alkalmazott módszerek

Mint azt a táblázatból is láthatjuk a kitöltők szinte mindegyike azt tartja a módszer pozitívumaként, hogy egyszerre tanulják a gyerekek az írott és nyomtatott betűket, vagyis egyszerre tanulnak írni és olvasni. A párhuzamos írástanítás módszerének a kitöltő pedagógusok egyike sem tapasztalt negatív hatását.

A következő kérdésben az a használt írásformáról láthatunk mutatókat a kitöltő pedagógusok körében. Láthatjuk, hogy az Ukrainában hivatalos dőlt írásformát öt pedagógus jelölte, míg az álló három. Ez tehát azt jelenti, hogy van olyan pedagógus, aki mindkét írásformát használja, és van olyan, aki csak az álló írásformát használja. A magyarországi írásminták használatának elfogadása Ukrainában azt eredményezte, hogy a pedagógusok ismét elkezdtek használni az írástanítás során az álló írásformát is.

Ezután a használt módszertani segédletekre kérdeztünk rá, hogy láthassuk mik azok az eszközök, melyek a tanítók segítségére lehetnek munkájuk során(v.ö. 3. diagram)

3. diagram: Módszertani segédletek

Az ábécéskönyv használatának kérdése napjaink olvasástanításában Kárpátalján kimondottan indokolt kérdés, hiszen egyszerre van használatban az új kiadású, Ukrainában hivatalosan elfogadott Bátor-Dzjapko-féle Ábécéskönyv, valamint a Magyarországtól kapott, OFI által jóváhagyott tankönyvcsomag, melyet Ukrainában szintén hivatalosan is elfogadtak. Ezen felül ott van még a Tóth Dóra féle Ábécéskönyv, valamint az Ónody Géza féle Betűország, amik ugyan régebbi kiadások, de

sok pedagógus még mindig segítőeszközként használja őket. Vannak olyan pedagógusok, akik a Tolnai Gyuláné Ábécéskönyv egyes részeit is beépítik az olvasástanítás rendszerébe.

Ahogy azt fentebb írtam több ábécéskönyv is használatban van, és ez a pedagógusok válaszaiból is jól látható.

P1: „Bátori-Dzjapko, újgenerációs tankönyvek Magyarországról”

P2: „Ábécés olvasókönyv 1. osztályosoknak 2016”

P3: „Bátori Mária, Dzjapko Zsuzsanna”

P4: „A magyarországi könyvek közül az OFI-s könyveket, munkafüzeteket. Ukrajnai könyvek közül a Bátori-Dzjapko szerzőpáros általit.”

P5: „Bátori Mária, Dzjapko Zsuzsanna»Magyar nyelv, Ábécéskönyv», 2018”

P6: „Újgenerációs tankönyv, Ábécés olvasókönyv, 2018”

Mint az a válaszokból kiderül a berecszászi tanítónők leginkább a magyarországi tankönyvet alkalmazták, valamint a Bátori-Dzjapko-féle Ábécéskönyvet.

Az írásminták használata szintén érdekes kérdés, hiszen nem minden tankönyvcsomaghoz van kidolgozott írásminta. Arra a kérdésre, hogy milyen írásmintát használnak a pedagógusok, a következő válaszok születtek:

P1: „Újgenerációs tankönyvek 2019”

P2: „Írás munkafüzet 1. osztályosoknak 2016.”

P3: „Liptai Károly, Előírt munkafüzet, 2019.”

P4: „OFI, 2018”

P5: „Írás munkafüzetet használlok.”

P6: „Újgenerációs írásminta, 2018”

A válaszokból kiderül, hogy a megkérdezett tanítónők nagy százaléka használja a Magyarországtól kapott írásminta munkafüzetet, ami pedig azt eredményezi, hogy a gyerekek az álló írásformát (is) használják.

Az olvasókönyv, illetve az olvasás munkafüzet kérdése kapcsán ugyanezek a tapasztalatok születtek. A pedagógusok nagy százaléka az OFI által kiadott olvasás munkafüzetet használja az olvasás gyakoroltatására, egy pedagógus írta csak a Bátori Mária Ábécéskönyvet, mely szintén tartalmaz gyakorló szövegeket az olvasás gyakorlása céljából.

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák mindig is taneszközhányban szenvedtek, ezért nagyon fontosnak tartottuk megkérdezni azt, hogy mi a helyzet ezzel kapcsolatban az Újgenerációs tankönyvek, illetve az új ukrajnai tankönyv kiadása után. A válaszok alapján látható, hogy ez a helyzet nagyban megváltozott most, hiszen minden tanulónak jut saját példány az ábécéskönyvekből.

Az írásminták okán feltett kérdések majdnem teljesen ugyanazt az eredményt hozták, ám egy pedagógus azt a válaszlehetőséget jelölte, hogy kevés példány van, ezért fénymásolni kell. Ez alapján feltételezhetjük, hogy ez a pedagógus nem a magyarországi írásmintát használja, hiszen abból minden tanulónak elegendőt kaptak a magyar tannyelvű iskolák Kárpátalján.

Az olvasókönyvek esetében ugyanaz a helyzet, mint az írásmintákkal. Egy pedagógus jelölte azt a lehetőséget, hogy kevés van belőle, ezért fénymásolni kell.

A kérdőív utolsó kérdésében arra kérdeztünk rá, hogy a gyakorló pedagógusoknak vannak-e valamilyen innovatív javaslatai azzal kapcsolatban, hogy az írás- és olvasástanítás módszertani ellátottságát hogyan lehetne bővíteni, illetve hogyan lehetne eredményesebb az oktatás. A következő válaszok születtek:

P1: „Nincs, ettől több nem szükséges”

P2: „Nekem tetszik, hogy a tankönyvhöz munkafüzetet is használhatunk.” P3: „Többféle munkafüzetek”

P4: „A Magyarország által nyújtott hatalmas segítségnek köszönhetően jelenleg elégedett vagyok az ellátottsággal.”

P5: „Kupakokba beírt betűk, szavak, Pálcikák, bab használata a betűk kirakásához ezzel is bővítettem az osztályom ellátottságát.”

P6: „Projektor használata minden osztályba”.

A pedagógusok válaszai alapján láthatjuk, hogy többnyire elégedettek a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák alsós tanítói a mostani módszertani ellátottsággal és az oktatás minőségével. Viszont láthatunk egy-két tanácsot arra vonatkozólag, hogy egy-egy tanítónő hogyan tette még érdekesebbé, eredményesebbé a gyerekek tanulását.

Következtetések/javaslatok

Annak ellenére, hogy a kitöltött kérdőívek alapján pozitív változás figyelhető meg a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályában, sajnos nem ilyen jó a helyzet. A pedagógusok saját belátásuk szerint olyan módszereket, illetve tankönyvcsomagot, tantervet alkalmaznak, melyet a legjobbnak vélnék. Azonban tantárgypedagógiai szempontból ez nem ennyire egyszerű. Az, hogy a magyarországi tankönyvcsomag és az ukrainai tanterv használata vegyítve történik komoly ellentmondásokat, rendszertelenséget szül az oktatás folyamatában. Különösen érvényes ez az írástanítás folyamatára, ugyanis az ukrainai tantervben elnyújtott írásformát írnak elő, míg a magyarországi írásminták (melyeket a kitöltő, illetve választ adó pedagógusok használnak) késleltetett írásformát használnak. Ezt a kettőt nem vegyíthetjük, ugyanis az további ellentmondásokat szül az írástanítás folyamatában. Az írásforma tekintetében ugyan a törvény megengedő, ugyanis taníthatnak a pedagógusok álló és dőlt írásformát is, azt mindenképpen figyelembe kell vennünk, hogy az írástanítás módszere megegyezzen a tantervben és a használt írásmintában. Az interjúk alapján is kiderült, hogy a választ adó pedagógusokat magukat is zavarja az, hogy a tanterv által előírt és az írásmintában található betűtanítás nem egyezik, hiszen az írásminta használata mellett srégvonalas füzetben ők maguk is vezetnek külön az írástanítás folyamatát, dőlt betűket tanítanak írni a gyerekeknek.

A probléma ott gyökerezik, hogy a magyarországi tankönyvcsomag használata az ukrainai tantervvel párosul. Áthidaló megoldásokat kell találni, ugyanis a tankönyvcsomagot nem egészében beilleszteni kell az ukrainai oktatás folyamatába, hanem hozzáigazítani. Mindezt úgy valósíthatjuk meg, hogy olyan tantervet kell készíteni, mely megfelel a magyarországi tankönyvcsomagnak, úgy, hogy figyelembe vesszük azokat a sajátosságokat, melyek a kisebbségi anyanyelvoktatásra jellemzőek. Nem használhatjuk ugyanis a magyarországi tantervet sem, egyrészt, mert Ukrajnában hivatalosan nem elfogadott, másrészt, mert a magyarországi anyanyelvoktatás nem kisebbségi nyelvként kezeli a magyar nyelvű írás- és olvasástanítást, és nem veszi figyelembe azokat a sajátosságokat, melyek a kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatásra jellemzőek. A használt módszertani segédleteket tehát adoptálni kell, az ukrainai elvárásokhoz kell igazítani.

Irodalom

BEREGSZÁSZI Anikó – Csernicskó István – Orosz Ildikó 2001. Nyelv, oktatás, politika. PoliPrint, Ungvár

BEREGSZÁSZI Anikó – Kolozsvári-Nagy Enikő 2019. Az olvasás és az írás tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban. Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága (151–172).

- CSEERNICSKÓ István – Tóth Mihály 2018. Az anyanyelvi oktatás joga. Közép-európai hagyományok és Kárpátalja példája. Audtor-Shark, Ungvár.
- CSEERNICSKÓ István 2012. Megtanulunk-e ukránul? A kárpátaljai magyarok és az ukrán nyelv. PoliPrint, Ungvár.
- Державний стандарт 2011. Державний стандарт початкової загальної освіти. МОН,Київ.2012. http://shvidko172.narod.ru/olderfiles/2/download_free.pdf.
- Державний стандарт 2018. Державний стандарт початкової освіти. МОН, Київ. <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
- BÉRESNÉ BOSSÁNYI Klára Éva 2004. Kisiskolás. Gyakorló olvasókönyv az 1–2. osztály számára. KMPSz Tankönyv- és Taneszköz Tanácsa. Beregszász.
- FALUSINÉ VARGA Tünde – FARKAS Andrea – JEGESI Krisztina – KÓRÓDI Bence – MEZŐLAKI Ágota – N. CSÁSZI Ildikó – PIRISI Anna 2016. Ábécés olvasókönyv. Eszterházy Károly Egyetem – Oktatás-kutató és Fejlesztő Intézet. Budapest.
- ÓNODY Géza 1995. Betűország. Tankönyv a magyar tannyelvű iskolák 1. osztálya számára. Ragyanszka Skola, Kijev.
- TOLNAI Gyuláné 1991. Heurisztikus olvasás és írástanítási módszer kézikönyv. Magánkiadás.

A kötet szerzői

Baka Patrik

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar,
Magyar nyelv és Irodalom Tanszék
bakap@uj.s.k

Bálint Ágnes

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Nevelés- és Oktatásméleti Tanszék
balint.agnes@pte.hu

Cserti Csapó Tibor

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék
cserti.csapo.tibor@pte.hu

Csopák Éva

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Pedagógia és Pszichológia Tanszék
csopak.eva@kmf.org.ua

Demény Piroska

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományok Kar,
Pedagógia és Alkalmazott Didaktika Intézet
d_piroska@yahoo.com

Depcsinszka Ivett

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Pedagógia és Pszichológia Tanszék
depcinszka.ivett@kmf.org.ua

Dezső Renáta Anna

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Nevelés- és Oktatásméleti Tanszék
dezso.renata@pte.hu

Fóris-Ferenczi Rita

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományok Kar,
Pedagógia és Alkalmazott Didaktika Intézet
ferenczirita@yahoo.com

Gerner Zsuzsanna

Pécsi Tudományegyetem,
Tanárképző Központ
gerner.zsuzsanna@pte.hu